خبر

تولیت آستان قدس رضوی در دیدار دانش‌آموزان نخبه مدارس مشهد:

قدرت یک ملت در اعتماد به نفس و خودباوری جوانان آن است

تولیت آستان قدس رضوی قدرت حقیقی یک ملت را در گواعتماد به نفس و خودباوری جوانان آن دانست.

به گزارش آستان نیوز، آیت‌الله احمد مروی در دیدار دانش‌آموزان نخبه مدارس مشهد که صبح چهارشنبه، نهم مهرماه به میزبانی بنیاد فرهنگی رضوی و مدارس امام‌رضا(ع) در سالن همایش دبیرستان علوم و معارف اسلامی امام رضا(ع) برگزار شد، با اشاره به آغاز سال تحصیلی جدید و نواخته شدن زنگ مدارس، فراگیری علم و دانش را به‌مثابه زنگ حیات، بالندگی، استقلال و رشد انسان دانست و تأکید کرد: هر پدیده‌ای در زندگی بهاری دارد و بهار هر انسان، جوانی است؛ همان‌گونه که بهار دانش و علم، ماه مهر و آغاز سال تحصیلی است. وی با بیان اینکه در قرآن کریم، سیره پیامبر اکرم(ص) بیانات معصومان(ع) کمتر موضوعی به اندازه علم‌آموزی مورد توجه قرار گرفته است، اظهار کرد: اسلام از همان آغاز بر پایه علم و تربیت بنیان نهاده و معجزه پیامبر گرامی اسلام(ص) با علم، فرهنگ و معرفت آغاز شد. نخستین آیات وحی با فرمان «اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ» نازل شد.

آیت‌الله مروی با اشاره به نقش تمدن اسلامی در شکوفایی علمی جهان، افزود: امروز بدون مبالغه، جهان غرب مرهون اسلام و علما و دانشمندان مسلمان است. میراث علمی و فرهنگی تمدن اسلامی پلی بود که سرزاز تاریکی جهل به روشنایی دانش رساند. پیامبر اکرم(ص) سلاح علم و معرفت، بشریت را از ظلمات انحطاط نجات داده و نشان داد اسلام نه تنها دین عبادت، بلکه مکتب خردورزی و هدایت است.

وی علم نافع را ارزشمندترین دانش معرفی کرد و گفت: پیامبر اسلام(ص) در روایتی فرمودند «خدایا، به تو پناه می‌برم از دانشی که نفعی ندارد». دانشی ارزشمند است هر ملتی دانست و افزود: دشمنان همواره کوشیده‌اند این سرمایه را از ملت ما بگیرند. در دوران پهلوی حتی برخی نمایندگان مجلس می‌گفتند برای پیشرفت باید از فرق سر تا نوک پا فرنگی شویم! این القای وابستگی، تیر خلاصی به اعتماد به نفس یک ملت است. امام خمینی(ره) پس از انقلاب بارها در سخنرانی‌های خود بر اعتماد به نفس ملی تأکید می‌کردند؛ چراکه اعتماد به نفس، اساسی‌ترین سرمایه معنوی یک ملت است.

وی موفقیت را نتیجه مستقیم تلاش دانست و خاطرنشان کرد: کسانی که به قله‌های افتخار رسیده‌اند، ثمره کوشش بی‌وقفه و بستکار خستگی‌ناپذیر خود را دیده‌اند. رتبه‌های برتر کنکور و المپیادهای علمی نتیجه ساعت‌ها مطالعه و کار مداوم را دو کرده‌اند. تلاش، کلید اصلی گشودن درهای موفقیت است.

تولیت آستان قدس رضوی جوانی را بهار زندگی خواند و گفت: جوانی سرمایه‌ای بی‌بدیل است که باید آن را قدر دانست. هر آنچه در زندگی می‌خواهید باید در این دوره کاشته شود تا در آینده برداشت شود. فرصت‌های جوانی اگر از دست برود، جبران ناپذیر است. مراقب باشید لحظه‌های عمر وقوت ارزشمندتان چگونه سپری می‌شود.

وی درپخش دیگری از سخنان خود به مسئله مهاجرت نخبگان علمی و دانشگاهی کشورمان اشاره و ابراز کرد: تحصیل علم و دانش در سایر کشورها، نه تنها عیب نیست بلکه توصیه دین مبین اسلام و پیامبر(ص) است. اما خودباختگی و شیفته تمدن غرب شدن، ایراد است. اینکه برخی‌ها در زمان رشد و بالندگی که کشور به آن‌ها نیاز دارد، به سرزمین دیگری مهاجرت می‌کنند، دور از انصاف است.

تولیت آستان قدس رضوی با تصریح بر توجه رهبر معظم انقلاب به ضرورت حفظ دانشجویان و نخبگان در کشور، ادامه داد: تمدن غرب می‌تواند مقام و والای ایشان با کنار هم قرار بگیرند، زمینه رشد و پیشرفتی قابل توجه فراهم خواهد شد. لذا همه تلاش خود را برای کارشکنی در مسیر پیشرفت ایران و جذب نخبگان ما به کار بسته‌اند.

دانش‌آموزان و دانشجویان عزیز ما، تحصیل در خارج از کشور و کسب علوم و دانش ایرادی ندارد، اما بعد از تحصیل به کشور برگردید تا در خدمت هموطنانتان باشید و کشور خود را بسازید.

رواق کتاب

معرفی سه اثر به‌نشر با محوریت حضرت معصومه(س)

از روایات مردم‌شناسانه تا شعر کودکانه

زهره هاشمی | انتشارات به‌نشر سه عنوان کتاب را با موضوع زندگی، شخصیت و جایگاه حضرت فاطمه معصومه(س) منتشر کرده است؛ آثاری که با رویکردهای مردم‌شناسانه، داستانی و شعری، برای گروه‌های سنی مختلف به بازار نشر عرضه شده‌اند. انتشارات آستان قدس رضوی(به‌نشر) در سال‌های اخیر مجموعه‌ای از آثار مرتبط با زندگانی و سیره حضرت معصومه(س) را منتشر کرده که هر یک از زاویه‌ای متفاوت به معرفی مقام و منزلت این بانوی بزرگوار می‌پردازد.

نگاه مردم‌شناسانه

نخستین اثر، کتاب «ایرانیان و حضرت معصومه(س)» به قلم محمدحسین شمسایی است که برخلاف آثار تاریخی یا زندگی‌نامه‌ای، نگاهی مردم‌شناسانه به حضرت حضرت معصومه(س) در ایران دارد. نویسنده در هشت فصل به موضوعاتی همچون آیین‌های معنوی ایرانیان، ساختار حرم، حضور حضرت در ادبیات فارسی، آداب زیارت و نقش آستان ایشان در گسترش شهر قم پرداخته است. این کتاب تاکنون دو بار تجدید چاپ شده و در قطع وزیری کوتاه با شمارگان هزارو۵۰۰ نسخه در دسترس مخاطبان قرار دارد.

روایت داستانی

کتاب دوم با عنوان «نگاهی به زندگانی حضرت فاطمه معصومه(س)» به قلم غلامرضا حیدری ابهری ویژه گروه سنی کودک‌ونوجوان نوشته شده است. این اثر با زبانی ساده و داستانی، زندگانی حضرت را از تولد تا وفات روایت می‌کند و در هفت بخش، موضوعاتی همچون شهادت پدر، هجرت به ایران، وفات و مراسم خاکسپاری را به تصویر می‌کشد. دو بخش پایانی کتاب نیز به معرفی مزار شریف و بیان پاداش زیارت حضرت معصومه(س) اختصاص دارد. این اثر تاکنون در هفت نوبت با شمارگان ۳۴هزار نسخه منتشر، به چند زبان ترجمه و نسخه صوتی آن نیز با صدای راحله قاسمی‌جو منتشر شده است.

شعر کودکانه

سومین اثر، کتاب «مهمون آینه‌ها» سروده اکرم‌السادات هاشمی‌پور است که به صورت منظومه‌ای کودکانه، تولد و فضائل اخلاقی حضرت معصومه(س) را بازگو می‌کند. اشعار این کتاب با زبانی شیرین و کودکانه سروده شده و در قالب چهارپاره، مفاهیمی همچون مهربانی، صبوری و جایگاه والای حضرت در فرهنگ دینی ایرانیان را به نسل جدید منتقل می‌کند.

انتشارات به‌نشر با عرضه این سه اثر تلاش کرده ابعاد گوناگون شخصیت و سیره حضرت فاطمه معصومه(س) را برای گروه‌های سنی مختلف معرفی کرده و پلی ارتباطی میان فرهنگ اهل بیت(ع) و مخاطبان امروز ایجاد کند.

در سالروز رحلت شهادت‌گونه کریمه اهل‌بیت(س) در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام ماندگاری از زندگی و سیره این بانوی بزرگوار می‌شنویم

حضرت معصومه(س)؛ الگوی انتخابگران بصیر

مریم احمدی شیروان | فاطمه معصومه(س) نامی فراتر از یک شخصیت تاریخی، بلکه رمزیک انتخاب است؛ انتخابی آگاهانه برای هجرت به سوی نور، بصیرتی نافذ برای تشخیص حق از باطل و عزمی راسخ برای دفاع از حریم امامت. سفر قم، نقطه عروج این انتخاب بود و اینک در این روزها که عطر یاد و خاطره آسمانی شدنش فضای دل‌ها را پر کرده، فرصتی مهیاست تا با واکاوی این سیره، چراغی فراراه امروزمان برافروزیم.

به همین منظور، در این ایام حزن و اندوه، پای صحبت حجت‌الاسلام والمسلمین محمدمهدی ماندگاری، کارشناس و پژوهشگر برجسته دینی نشسته‌ایم تا با تأمل در ابعاد گوناگون این انتخاب سترگ، نقش و رسالت بانوان در تداوم این راه را به بحث و بررسی بگذاریم. در ادامه، مشروح این گفت‌وگو تقدیم حضورتان می‌شود.

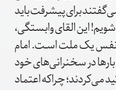

بهشت، پاداش زائر کریمه اهل بیت(س)

حجت‌الاسلام ماندگاری با اشاره به روایات متعدد در فضیلت زیارت حضرت معصومه(س) از ائمه اطهار(ع)، می‌گوید: تأکید ائمه(ع) بر زیارت حضرت معصومه(س)، خود گواه جایگاه رفیع ایشان است. امام رضا(ع) در این باره می‌فرمایند: «مَنْ زَارَ قَبْرَ أُخْتِي بِقُمَّ فَلَهُ الْجَنَّةُ» (بحارالانوار، ج۴۸، ص۳۱۷)؛ هر که قبر خواهرم را در قم زیارت کند، بهشت برای او است. این تعبیر، همسنگ دانستن زیارت ایشان با زیارت امام معصوم(ع)، نشان از منزلت والای این بانوی بزرگوار دارد. این سخن امام رضا(ع) تنها یک وعده بهشتی نیست، بلکه دعوتی است برای درک عمیق‌تر مقام معنوی حضرت معصومه(س) و به‌رهمین از برکات وجودی ایشان. امام جواد(ع) نیز می‌فرمایند: «مَنْ زَارَ عَمَّتِي بِقُمَّ فَلَهُ الْجَنَّةُ»؛ هر کس عمه‌ام را در قم زیارت کند، بهشت پاداش او است و بالاتر از همه، امام صادق(ع) می‌فرمایند: «إِنَّ لَنَا بِقُمَّ حَرَماً وَ هِيَ أُخْتِي وَ سَتُدْفَنُ فِيهَا الْمَرْأَةُ مِنْ وُلْدِي تُسَمَّى فَاطِمَةَ فَمَنْ زَارَهَا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ»؛ (کامل الزیارات، ص ۳۲۴) برای ما در قم حرمی است و به‌زودی در آن زنی از فرزندان من به نام فاطمه دفن خواهد شد، هر کس او را زیارت کند بهشت بر او واجب می‌شود. این روایات، عظمت و شأن این بانوی جلیل‌القدر را به‌خوبی نمایان کرده و نشان می‌دهد زیارت ایشان، تنها یک عمل مستحبی نیست، بلکه یک فرصت بی‌نظیر برای تقرب به خداوند متعال و کسب فیوضات معنوی است.

اما با توجه به این فضائل و مقام والا، آیا رسیدن به نزدیکی مقام عصمت، با حداقل کسب فضائل اخلاقی و معنوی مشابه، برای عموم مردم امکان‌پذیر است؟

این کارشناس دینی تصریح می‌کند: بله، قطعاً این امکان وجود دارد. راه رسیدن به کمال و فضیلت برای همه انسان‌ها باز است و در این مسیر، هیچ محدودیتی وجود ندارد. بزرگانی همچون حضرت فاطمه معصومه(س)، حضرت زینب(س) و حضرت ام‌البنین العباس(ع) که در زمره معصومین(ع) نیستند اما به واسطه تقوا، ایمان راسخ، جهاد در راه خدا و اخلاص در عمل، از جایگاه بسیار رفیعی برخوردارند، الگویی برای همگان محسوب می‌شوند. این بزرگواران به ما می‌آموزند با تلاش و کوشش، خودسازی و تهذیب نفس، می‌توان به درجات بالایی از کمال معنوی دست یافت.

راهی برای رسیدن به کمال

وی با اشاره به آیه۲۹ سوره نساء توضیح می‌دهد: در این آیه شریف آمده است «وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقاً» یعنی هر که خدا و پیامبر را اطاعت کند، در زمره کسانی خواهد بود که خدا به آنان نعمت داده است؛ یعنی پیامبران، صدیقان، شهیدان و صالحان و اینان چه نیکو رفیقانی هستند. این آیه شریف به‌وضوح بیان می‌کند با اطاعت از خدا و رسول(ص)، عمل به دستورات دین، دوری از گناه و تلاش برای کسب فضائل اخلاقی می‌توان در زمره نیکوکاران و صالحان قرار گرفت و به مقامات معنوی والا دست یافت. این آیه، یک منشور امیدبخش برای تمام کسانی است که به دنبال سعادت و کمال هستند و به آن‌ها یادآوری می‌کند راه رسیدن به قرب الهی، همواره باز است.

استاد ماندگاری در ادامه با بیان درس‌هایی از حضرت معصومه(س) برای دختران و زنان جامعه، به‌ویژه با توجه به چالش‌های پیش‌روی زنان امروز، تشریح می‌کند: زن در اسلام از جایگاه بسیار والایی برخوردار است و نقش اساسی در تربیت نسل و تحکیم بنیان خانواده دارد. امام خمینی(قدس‌سره) در این باره می‌فرمایند: «از دامن زن، مرد به معراج می‌رود». این سخن گهربار، اهمیت نقش زن در تربیت انسان‌های بزرگ و تأثیرگذار را به‌خوبی نشان داده و مسئولیت سنگینی را بر دوش بانوان قرار می‌دهد. حضرت فاطمه معصومه(س) نمونه‌ای بارز از یک زن مسلمان آگاه، متدین و فداکار است. ایشان در عین حفظ حیا و عفت، در مسائل سیاسی و اجتماعی زمان خود نیز نقش فعالی ایفا کردند. این هجرت، یک حرکت آگاهانه و هدفمند بود که نشان از بزرگواری، شجاعت آن حضرت دارد. زنان امروز می‌توانند با الگوگیری از سیره آن حضرت، در عرصه‌های مختلف علمی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی، نقش‌مؤثری در پیشرفت و تعالی جامعه ایفا کنند. در عین حال، حفظ حیا و عفت، پایبندی به ارزش‌های اسلامی و توجه به نقش مادری و همسری، از جمله وظایف مهم بانوان در جامعه امروز است. متأسفانه در دنیای کنونی، برخی تلاش می‌کنند با القای الگوهای غربی و غیراسلامی، نقش زن را در جامعه تحریف کرده و او را از مسیر اصلی خود منحرف کنند. در چنین شرایطی، الگوگیری از سیره حضرت معصومه(س) می‌تواند به زنان کمک کند هویت اسلامی خود را حفظ و در عین حال، در عرصه‌های مختلف جامعه، نقش‌مؤثری ایفا کنند.

الگوگیری از حضرت معصومه(س): مسیری بی‌انتها

این کارشناس دینی ادامه می‌دهد: متأسفانه امروزه شاهد کمرنگ شدن روابط عاطفی و صمیمانه میان خانواده هستیم. یکی از عوامل این مسئله، بی‌توجهی به نقش خواهران در خانواده است. خواهران می‌توانند با ایجاد فضایی صمیمی و محبت‌آمیز در خانه، نقش مهمی در تحکیم روابط خانوادگی ایفا کنند. محبت و صمیمیت میان خواهر و برادر، نه تنها به سلامت روانی و عاطفی آن‌ها کمک کرده، بلکه از بروز بسیاری از آسیب‌های اجتماعی نیز پیشگیری می‌کند. حضرت معصومه(س) نیز با هجرت به سوی برادر بزرگوارشان، امام رضا(ع)، نمونه‌ای از همراهی و همدلی خواهرانه را به نمایش گذاشتند. این همدلی و همراهی در شرایط سخت و دشوار، می‌تواند به عنوان یک تکیه‌گاه محکم برای اعضای خانواده عمل کند. درواقع، خواهران می‌توانند نقش یک مشاور، یک دوست صمیمی و یک حامی را برای برادران خود ایفا کرده و برای رهنمود آن‌ها در مواجهه با مشکلات زندگی باشند. در مقابل، برادران نیز باید قدردان محبت و همراهی خواهران خود باشند و با احترام و تکریم آن‌ها، به تحکیم روابط خانوادگی کمک کنند.

وی در پاسخ به این پرسش که چگونه می‌توان از سیره حضرت معصومه(س) در راستای تحکیم بنیان خانواده و تربیت فرزندان صالح بهره برد، یادآور می‌شود: زن در خانواده، هم در جایگاه همسری و هم در جایگاه مادری، نقشی بی‌بدیل دارد. به عنوان همسر، آرامش‌بخش و تکیه‌گاه مرد است و با ایجاد فضایی صمیمی و محبت‌آمیز در خانه، به استحکام بنیان خانواده کمک می‌کند. در جایگاه مادری نیز، تربیت‌کننده نسل آینده است و با تربیت فرزندانی صالح، دیندار و با اخلاق، به پیشرفت و تعالی جامعه کمک می‌کند. حضرت معصومه(س) با علم و تقوا، عبادت و زهد و صبر و استقامت، الگویی شایسته برای زنان در تمام اعصار هستند. زنان امروز می‌توانند با الگوگیری از سیره آن حضرت، در هر دو جایگاه همسری و مادری، به وظایف خود به بهترین صورت عمل کنند و فرزندانی صالح و متعهد به جامعه تحویل دهند. برای مثال، زنان می‌توانند با ترویج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی در خانواده، فرزندان خود را با معارف دینی و ارزش‌های اخلاقی آشنا کنند، با ایجاد فضایی معنوی در خانه، فرزندان خود را به نماز و عبادت تشویق کرده و با صبر و استقامت در برابر مشکلات زندگی، به فرزندان خود بیاموزند چگونه در مواجهه با سختی‌ها، خود را از دست نداده و به تلاش و کوشش ادامه دهند.

حجت‌الاسلام ماندگاری در پایان با اشاره به نقش اجتماعی زنان با اظهار امیدواری نسبت به سیره حضرت معصومه(س) توصیه می‌کند: زنان در جامعه امروز، در عرصه‌های مختلف علمی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی، نقش‌مؤثری ایفا می‌کنند. اما نکته مهم این است این نقش‌آفرینی باید با حفظ حیا و عفت، پایبندی به ارزش‌های اسلامی و رعایت حدود شرعی صورت گیرد. بانوان کشورمان باید با الگوگیری از سیره حضرت معصومه(س) در راستای ارتقای سطح معنوی و اخلاقی خود تلاش کنند، با حفظ حیا و عفت، پایبندی به ارزش‌های اسلامی و توجه به نقش مادری و همسری، به اجرای وظایف خود در جامعه به بهترین شکل بپرداخته و در تربیت نسلی صالح و متعهد، نقش‌مؤثری ایفا کنند. به یاد داشته باشیم زنان، سازندگان جامعه فردا هستند و با تربیت فرزندانی صالح و متعهد، می‌توانند آینده‌ای روشن و پرامید برای کشور عزیزمان رقم بزنند. امیدوارم خداوند متعال به همه ما توفیق دهد در این راه گام برداریم و از شفاعت حضرت فاطمه معصومه(س) در روز قیامت بهره‌مند شویم.

جلوه‌هایی از کرامات حضرت فاطمه معصومه(س)

نماد حضور مؤثر و عفیفانه زن در اجتماع

ریحانه عامل نیک | اگر غرب و تمدن بی‌پشتوانه آن صرفاً ادعاهای توخالی و توهمات را در قالب حقوق زنان عرضه و عوام‌فریبی می‌کنند، تاریخ اسلام و مقام و منزلتی که برای بانوان قائل است حقوق زنان را در عمل به منصه ظهور رسانده است؛ بانوان مکرمه‌ای که هر یک با حضور بهنگام و اثرگذار اجتماعی خود، مسیر تاریخ را تغییر داده‌اند، چنان که حیات بابرکت و هجرت حضرت فاطمه معصومه(س) به‌گونه‌ای بود و با گذشت قرن‌ها هنوز هم منشأ تحولات عمیق است.

به مناسبت فرارسیدن سالروز وفات آن حضرت و در بررسی چرایی مهاجرت و مقام والای ایشان با حجت‌الاسلام والمسلمین سیدحسین حسینی قمی، استاد حوزه و کارشناس مذهبی گفت‌وگو کرده‌ایم.

اوصاف و فضائلی که حضرت فاطمه معصومه(س) به آن‌ها مشهور هستند چقدر به دلیل انتساب به خاندان رسالت و امامت و تا چه اندازه اکتسابی بوده‌اند؟

بعضی از کمالات حضرت معصومه(س) تفضل و عنایت الهی بوده است، مثل ولادت در بیت امامت و داشتن رابطه خواهری با امام رضا(ع)، اما اینکه سه امام معصوم(ع) یعنی امام صادق(ع)، امام رضا(ع) و امام جواد(ع) فرموده‌اند: «هر کس فاطمه معصومه(س) را زیارت کند بهشت بر او واجب می‌شود» به دلیل رابطه نسبی عالمه(ع) نیست چون بسیار بوده‌اند امام‌زادگانی که به چنین مقامی نرسیده‌اند و حتی برعکس به اوصاف غیرارزشی نیز شهره شده‌اند، چنان که حضرت معصومه(س) خود برادری داشت که به زیدالنار مشهور بود. از قله‌های رفتاری در سیره حضرت معصومه(س) صبر بر زندان و شهادت در غربت، هجرت در هم‌راهی با امام زمان خود و خیانت عفاف و اوج پاکدامنی بوده است. حضرت معصومه(س) روحیه بالایی در عبودیت و بندگی داشتند تا جایی که محل عبادتشان در قم به بیت النور شهرت یافت و بیماری و سختی سفر هم ایشان را از عبادت در قم بازنداشت.

از دیگر اوصاف کریمه اهل بیت(س) عفاف بی‌نظیر است. ایشان همچون دیگر دختران موسی بن جعفر(ع) به وصیت پدر برای ازدواج باید با امام رضا(ع) مشورت می‌کردند و باتوجه به شرایط خاص زندگی و زندان پدر و... ایشان ازدواج نکردند و تا ۲۸ سالگی و هنگام وفات مجرد بودند، اما در همه فعالیت‌ها و در طول سفر به ایران اسوه والگوی پاکدامنی و رعایت عفاف به شمار می‌رفتند. این برای زنان و دختران امروز ما بسیار درس‌آموز است و الگوی حضور مؤثر و موفق اجتماعی را به آن‌ها عرضه می‌کند.

مقدمه شأن و جلالت مقام حضرت فاطمه معصومه(س) در جذب علما به قم و تبدیل این شهر به پایگاه علمی و عالم‌پرور

تأثیری داشته است؟

از جلوه‌های عظمت حضرت فاطمه معصومه(س) زیارت نامه ایشان است که در آن، امام معصوم(ع) فرموده‌اند «بروید و مقابل ضریح و مضجع شریف ایشان بایستید و عرض کنید: «السلام علی آدم صفوة الله، السلام علی نوح نبی الله...». وجود آستان مطهر این شخصیت عظیم‌الشأن سبب جذب و پرورش چهره‌های برجسته علم و فقاهت به قم شده است، چنان که در قم محدثان جلیل‌القدر و فقهای با عظمت بسیار بوده‌اند و هستند. چند قدمی حرم، قبر کریما بن آدم قرار دارد؛ کسی که هم‌کجاوه امام رضا(ع) از مدینه تا مکه همراه حضرت ثامن‌الحجج(ع) بود؛ همان کسی که وقتی به امام رضا(ع) عرض کرد: می‌خواهم از قم بروم، فرمودند: «بمان؛ خدا به برکت تو بلا از مردم قم برمی‌دارد. همان‌طور که به برکت پدرم موسی بن جعفر(ع) از مجاوران قبر بر می‌دارد. قبر بن‌بابویه بر شیخ صدوق، علی بن ابراهیم، ابن‌قولویه قمی، میرزای قمی، مؤسس حوزه علمیه قم، آیت‌الله‌العظمی حائری، مرحوم آیت‌الله میرزا جواد آقای ملکی تبریزی، مرحوم آیت‌الله العظمی بروجردی و صدها محدث، عالم و فقیه در پرتو انوار آن وجود نورانی در قم پرورش یافته و هر یک تأثیراتی شگرف بر تاریخ اسلام و تشیع گذاشته‌اند.

در سیره و سلوک علما و بزرگانی که همچون پروانه گرد شمع وجود مقدس حضرت فاطمه معصومه(س) در قم جمع شده‌اند چه شواهدی از توسل و عرض ارادت به بانوی کرامت(س) و بهره‌مندی از تفضلات ایشان وجود دارد؟

مرقد مطهر حضرت فاطمه معصومه(س) به دلیل کمالات و فضائل بی‌نظیر، مورد توجه علمای بزرگ اسلام بوده و حتی در مشکلات علمی به آن بانو متوسل می‌شدند. چنان‌که ملاصدرا در حاشیه بحث اتحاد عاقل و معقول آورده: وقتی این مطلب را می‌نوشتم برایم قابل درک نبود، لذا به زیارت حضرت فاطمه معصومه(س) رفتم و از ایشان کمک گرفتم. یا در سیره علامه طباطبایی(ره) آمده هر روز ماه رمضان، روزه‌شان را با بوسه بر ضریح حضرت معصومه(س) باز می‌کردند. در وصیت‌نامه آیت‌الله بروجردی آمده: «مرا در اینجا دفن کنید، زیرا می‌خواهم در زیر پای زوار حضرت معصومه(س) باشم». همچنین امام خمینی(ره) به عنوان مؤثرترین چهره حوزوی تاریخ معاصر که انقلاب اسلامی را پایه‌گذاری کردند، از پرورش‌یافتگان مکتب حضرت معصومه(س) بودند.

امروز نیز هزاران نفر از بانوان به برکت این بانوی باکرامت مشغول به تحصیل علم حوزوی هستند و حتی به مقام اجتهاد می‌رسند، چنان‌که بانو مجتهده امین اصفهانی از ۴۷ سالگی تا ۹۷ سالگی اجتهاد داشت و گواهی اجتهادش را از آیت‌الله حائری گواهی اجتهاد داشت و گواهی اجتهادش را از آیت‌الله حائری گرفته بود.

روایتی از تاریخچه آستان مقدس حضرت فاطمه معصومه(س) در شهر قم

مرقدی که برکت یک شهر شد

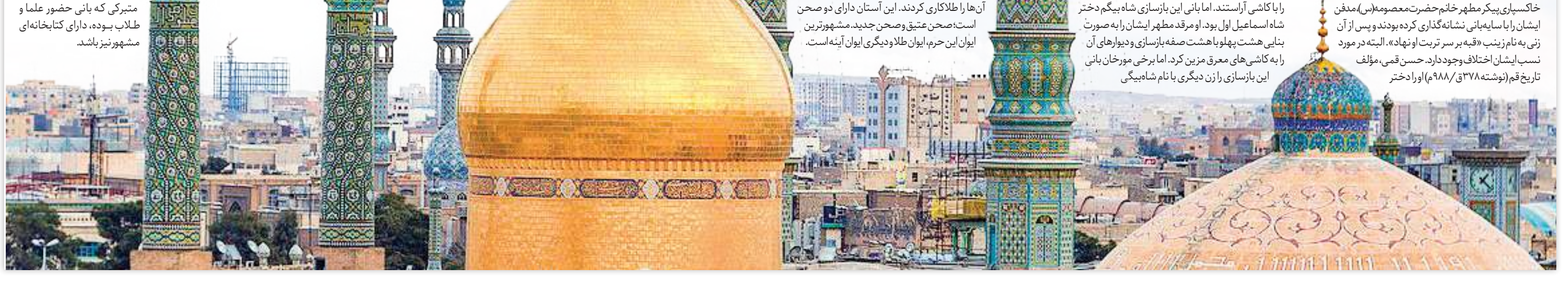

به زیورها بیاراستند

چنان‌که می‌دانیم و در تاریخ خوانده‌ایم پس از دوره صفویان ساخت‌وساز حرم‌های مطهر به دلیل آشوب کشور متوقف شد و حتی در برخی حوادث، این مرقدهای مطهر آسیب دیدند. به‌طور مثال در زمان درگیری‌های اشرف افغان و نادرشاه، اشرف افغان هنگام گریختن، نفایس و زر و زیورهای آستانه مطهر حضرت معصومه(س) را به یغما برد. از بازسازی این آستان مطهر در دوره نادری و زندی خبری در دست نیست، اما در عهد قاجار، حرم به شکوه و عظمت خود بازگشت و آنچنان که در تاریخ ثبت شده، فتحعلی شاه سطح حرم را با مرمر فرش کرد و آینه‌کاری دیوارهای آن نیز در دوره او آغاز شد و در عهد محمد شاه خاتمه یافت. در این دوره بود که بنای بقعه و ساختمان آن بازسازی و کاشی‌کاری آن به دست بزرگ‌ترین کاشیکار روزگار به مدت هشت سال انجام شد. کاشی‌هایی که هنوز پابرجا هستند و یکی از قدیمی‌ترین یادگاران این آستانه به‌شمار می‌روند. فتحعلی شاه ضریح آستان را نقره‌پوش کرد و فرمان داد گنبد را که در دوره صفوی از نو ساخته شده بود، با خشت طلا ترئین کنند. این گنبد همچنان باقی است.

مرقد مطهر حضرت معصومه(س) ۶ گلدسته دارد که دو گلدسته آن یادگار دوره صفوی است و قاجاریان آن‌ها را طلاکاری کردند. این آستان دارای دو صحن است: صحن عتیق و صحن جدید. مشهورترین ایوان این حرم، ایوان طلا و دیگری ایوان آینه است.

امام جواد(ع) و برخی دیگر از اولاد دختر موسی مُبرقع می‌دانند. بنایی که توسط زینب ساخته شد(۳۷۳ق/ ۹۸۸م) که تاریخ قم تصنیف شده، با برجا بوده است و پس از آن اطلاعی از بازسازی یا گسترش این بنا در دست نیست به جز این خبر که حاکم قم در تاریخ ۳۵۰ قمری سر در بقعه را از جانب رودخانه گسترش داد و برای بنا در بزرگ‌تری نصب کرد.

دیگر امیری که در گسترش این بقعه سخت کوشیده است، یکی از امیران طغرل سلجوقی بود که به گواه تاریخ به اشارت شیخ طوسی «مشهد و قبه سیّتی فاطمه(س) را بساخت».

بنایی که در آن وقت ایوان و رواق و گلدسته نداشت و بر فراز آن قبه‌ای بود. گفته می‌شود این بنا در دوران حمله مغول از آسیب به دور ماند. زیرا ساختمانی که امیر سلجوقی ساخته بود تا دوره صفویان پا برجا بود. اوژن فلاندن فرانسوی که در سال ۱۸۴۰ میلادی به ایران سفر کرده در این باره می‌نویسد: «این شهر از نظر اینکه مدفن یکی از اولاد پیامبر یعنی حضرت معصومه است، نزد شیعیان و مردم ایران دارای اهمیت ویژه است... مقبره فاطمه که ایرانی‌ها معصومه می‌نامند در تمام مشرق احترامی بسزا دارد و مردم از اکناف به زیارتش می‌آیند. این فاطمه نوه علی(ع) است... تیمور لنگ نیز به برکت همین فاطمه است که به قم چندان لطف‌ها وارد نکرده است و تنها دلبستگی اش غنائم و جواهراتی است که توده مقدسین در مرقد فاطمه گرد ساخته بودند». (سفرنامه اوژن فلاندن به ایران، ص ۱۲۳)

با توجه به رویکرد صفویان در ارج نهادن به بناهای مطهر اهل بیت(ع)، حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه(س) با شکوه و جلال بازسازی شد. شاهان صفوی برای آستان حضرت معصومه(س) کتیبه و بارگاه ساختند و ساختمانش را با کاشی آراستند. اما بانی این بازسازی شاه بیگم دختر شاه اسماعیل اول بود. او مرقد مطهر ایشان را به صورت بنایی هشت پهلو با هشت صفه بازسازی و دیوارهای آن را به کاشی‌های معرق درین مرکد. اما برخی مورخان بانی این بازسازی را زن دیگری با نام شاه‌بیگی بیگم دختر مهماد بیک می‌دانند که «عمارت رفیعه حضرت معصومه(س) را بنا بکرد و قریب ۱۰۰۰ تومان املاک نفیس وقف آن مزار موهبت آثار فرمود».

مقبره سیده فاطمه(س) نواده محمد(ص)

در وصف آنچه بر این آستان رفته و درخصوص شکوه و جلال این بقعه مطهر دیگران نیز زبان به سخن گشوده‌اند. دیگرانی که بخشی از شرح‌هایشان در مقاله‌ای با عنوان «قم در سفرنامه‌ها» آمده که برخی از آن‌ها را در این قسمت ذکر می‌کنیم. به‌طور مثال سفیر فرانسه در زمان محمدشاه قاجار درباره اهمیت این حرم می‌نویسد: «قـم در حال حاضر هنوزیکی از شهرهای مهم ایران است. در حدود ۱۲هزار جمعیت دارد که همواره به سبب زائرانی که به اینجا می‌آیند تا تکالیف مذهبی‌شان را انجام دهند، این ایوان یکی از شاهکارهای معماری و ساخته استاد حسن معمار قمی است. رواق‌ها نیز در گرد حرم مطهر ساخته و پیراسته شده‌اند.

مقبره سیده فاطمه(س) نواده محمد(ص)

در وصف آنچه بر این آستان رفته و درخصوص شکوه و جلال این بقعه مطهر دیگران نیز زبان به سخن گشوده‌اند. دیگرانی که بخشی از شرح‌هایشان در مقاله‌ای با عنوان «قم در سفرنامه‌ها» آمده که برخی از آن‌ها را در این قسمت ذکر می‌کنیم. به‌طور مثال سفیر فرانسه در زمان محمدشاه قاجار درباره اهمیت این حرم می‌نویسد: «قـم در حال حاضر هنوزیکی از شهرهای مهم ایران است. در حدود ۱۲هزار جمعیت دارد که همواره به سبب زائرانی که به اینجا می‌آیند تا تکالیف مذهبی‌شان را انجام دهند، افزایش می‌یابد. تقدس این شهر نه تنها برای ایرانیان بلکه برای مردم آسیای مرکزی که پیرو مذهب تشیع هستند از قدر زیاد است که مردگان خود را به آنجا حمل می‌کنند و به خاک می‌سپارند. البته کسی حق ندارد مرده‌ها را در حرم آرامگاه حضرت فاطمه دفن کند. حتی به فتحعلی شاه نیز چنین امتیازی داده نشده است، به همین سبب حیاط مجزایی در کنار امامزاده ساخته شده و چسد فتحعلی شاه در آن به خاک سپرده شده است». (ایران، در ۱۸۴۰-۱۸۳۹ م، ص۱۶۸) تاورینه فرانسوی، از بزرگ‌ترین جهانگردان قرن هفدهم میلادی درباره حرم حضرت معصومه(س) می‌نویسد: «مقبره سیده فاطمه نواده محمد(ص) در آخر مسجد واقع شده است. به‌طوری که میان دیوار و قبر، فقط یک آدم می‌تواند عبور کند. اطراف قبر ضریح بزرگی از نقره کشیده شده که ۱۶ پای مربع مساحت آن است. در روشنایی چراغ‌های بسیار که از چراغدان‌های طلا و نقره بر می‌شمار نور افشانی می‌کنند، جلوه و تلألؤ غریبی به این مکان می‌دهد. در هر طرف مسجد نزدیک بر فاطمه تالار بزرگی است برای فقرا و اشخاصی که می‌آیند از مطبخ و خیرات سلطنتی غذا بخورند». (سفرنامه تاورینه، ص ۸۶)

اما از این دست توصیف‌ها در سفرنامه‌های دیگر نیز آمده است. به‌طور مثال می‌خوانیم: «آرامگاه حضرت فاطمه به سبب گنبد طلاکاری شده بلندی که داشت از دور نمایان بود. چسبیده به این گنبد، یک نوع گلدسته‌ای بود که سقفی به سبک بام خانه‌های چینی داشت و در آنجا اذان گویان مردم را به اقامه نماز دعوت می‌کردند». (ایران در ۱۸۴۰-۱۸۳۹ م، ص۱۶۸) همچنین سیاح دیگری نوشته است: «در زمان پیشروی به سوی قم، گنبد زراندوز فاطمه(س) را کمابیش از دهکده پاسنگون در ۵ مایلی شهر، از دور دیدیم. گفته شد در روزهای آفتابی، هنگامی که پرتو آفتاب یک راست می‌تابد، گنبد از کاروانسرای آبشور که در ۱۵ مایلی شهر قرار دارد، دیده می‌شود... قم از سه جهت درخور ملاحظه است: روحانیون بسیار، گنبد زراندوز فاطمه و ویرانه‌های آثار باستانی آن». (سفرنامه جیمز موریه، سفر دوم، ص۲۰۴)

به برکت این آستان

اما حضور روحانیون شاهد و دلیلی بر ساخت معروف قرن بناها بر گرد این آستان مقدس، یعنی مدارس و مساجدات. مکان‌هایی که همگی محل درس و بحث بودند. مدارسی که در هر دوره گ